

OSMANLI DEVLETİ'NİN KOSOVA'DA KAN DAVALARINI ÖNLEME ÇALIŞMALARI (1878-1912)

Adem ÖLMEZ*

ABSTRACT

OTTOMAN STATE EFFORTS IN PREVENTION OF BLOOD FEUD IN KOSOVO

Kosovo was a part of the Ottoman Empire from 15th century to 20th century. The blood vengeance was common among Albanians, particularly Kosovons. In the last quarter of 19th century, Abdülhamid II took measures to provide peace and security. The establishment of the Commission for Blood Peace was one of these measures. Although he did his best to eliminate the problem he was not successful. The fight against of blood feuds kept on the period of the Sultan Reshad. When Kosovo came out of sovereignty of Ottomans, blood feuds was still active.

Keywords: *The Albanians, Kosova, blood feuds, Commissions for Blood Peace, Abdülhamid II.*

Kan davaları insanlık tarihi kadar eski sosyolojik bir olgudur. İnsanlar kendilerine ve yakınlarına karşı yapılan kötü muameleleri, yeterli ve etkili hukukî yaptırımların bulunmadığı dönem ve yerlerde kendi yöntemleriyle cezalandırmaya çalışmışlardır. Yakınlarını kaybeden insanlar *öç alma* duygusuna kapılarak öldürenin bir yakınına zarar vermeyi rahatlatma nedeni saymışlardır.

İnsanlığın ilk dönemlerinden bu yana varlığı bilinen kan davalarının kapsamı, çerçevesi ve infaz şekli toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte; genel olarak bu olgu, hayata ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen kasıtlı

suçları kapsamıştır¹. Bazı toplumlarda sadece öldürme olaylarını içermekle birlikte, bazı toplumlarda yaralamaları da kapsamıştır.

Kan davalarıyla ilgili tarihteki ilk metinlerden birisi Mezopotamya'da görülen Hammurabi Kanunları'dır. Babil Kralı Hammurabi (M.Ö. 1795-1750) *kana kan, göze göz* prensibini getirerek kısas uygulamasını katı bir şekilde kanunlaştırmıştır. Batıda kan davalarına ait ilk metinler ise, Batı edebiyatının ilk önemli eserlerinden olan İlyada'da yer almıştır. M.Ö. 15 ve 12 yüzyıllarda Truva'nın altıncı katmanında yaşandığı düşünülen mitolojik efsaneye göre, Achilles'in çok sevdiği Patroclus'un intikamını almasını anlatan yazılar Batı dünyasında kan davalarıyla ilgili ilk metinlerdir². Bunların dışında Grönland'da Avustralya'da ve Arap Yarımadası'nda ve dünyanın pek çok yerinde de kan davalarına ait örnekler bulmak mümkündür³.

Üç semavi dinde kabileler arasında kan davalarına dönüşecek çatışmalar reddedilmekle beraber, kısas uygulaması hukukî bir metin olarak ele alınmıştır. Tevrat'ta adam öldürme ve yaralama ile sonuçlanan müessir fiiller *cana can, göze göz, dişe diş, ayağa ayak, yanığa yanık, yaraya yara* şeklinde kısasla cezalandırılması öngörülmüştür⁴. Ancak, suçun şahsiliği esas alınarak, maktulün yakınlarının sadece katili öldürebileceği ilkesi belirlenmiştir. Hıristiyanlık'ta, Tevrat'ın bu hükmü kaldırılmamakla birlikte, affetme erdemli bir davranış olarak sunulmuştur. İslam da ise maktulün velisine kısas isteme hakkı verilmiştir. Bunun yanında, maktulün velisinin katili affetmesi ya da hataen öldürmelerde diyet uygulaması getirilmiştir⁵. İslam hukuku kısası bir hak olarak

* Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. ademolmez@yahoo.com.

¹ Şamil Dağcı, "Kısas", **TDVİA.**, C. 25, Ankara, 2002, s.488.

² J. Gwyn Griffiths, **The Divine Verdict: A Study of Divine Judgement in the Ancient Religions**, Swansea, Brill, 1989, s.90.

³ Bu çerçevede, Mezopotamya'da, Babil Kralı Hammurabi, kan davalarını yasal bir konu haline getirerek *evi yakılarak sahibinin çocuğu öldürülürse, evi yakanın da çocuğunun öldürülebileceğini* kabul etmiştir. Grönland'da bir adamın öldürülmesi; katilin çocuklarının ya da yakın akrabalarından birisinin öldürülmesini gerektirirdi. Şayet bunlar yoksa katilin komşusu öldürülürdü. Arap ülkelerinde de suçu işleyenin yerine erkek kardeşlerin öldürülmesi gelenek haline gelmişti. (Rouseled Marcel, **Adalet Tarihi**, Çev.: Adnan Cemgil, İstanbul, 1963, s.6).

⁴ *Eski Ahit*, 21. Bab, 23-25.

⁵ Dağcı, **a.g.m.**, s.489.

kabul etmekle beraber, affetmeyi tavsiye ederek diyet uygulamasını hukukî çözümlerin birisi haline getirmiştir⁶.

Kan davalarının yaygın olduğu topluluklardan birisi de Arnavutlardır. Arnavutlar, eski Arnavut gelenekleri arasından süzülüp geldiğini düşündükleri Lek Dokakin⁷'e samimi sadakat göstererek uymaya çalışmışlardır⁸. Esasen Lek Dokakin, sadece kan davalarını düzenleyen bir metin olarak değil, aynı zamanda Arnavutların yaşam alanlarının pek çok boyutunu belirleyen bir metin olmuştur. Genellikle dağlarda yaşayan Arnavutlar arasında Dokakin, kutsal bir metin gibi görülmüştür. Hatta, Arnavutların 15. yüzyıldan itibaren Hıristiyan ve Müslüman olmaları bile onların Lek Dokakin'e duydukları saygılarını azaltmamıştır⁹. Dokakin'e en çok Kosova ve havalisinde, Malisörler'de, Debre'de, Mat'ta ve Leş civarında sahip çıkılmıştır¹⁰. Dolayısıyla kan davalarının da en çok görüldüğü yerler buralar olmuştur.

Dokakin'in kan davalarıyla ilgili getirdiği prensipler, Arnavut tarihini kan davaları tarihi haline getirmiştir. Dokakin'e göre, kavga, yaralama ve öldürme gibi eylemlerin her biriyle ilgili uyulması gereken pratikler vardır. Kavga ve sakatlamalarda *yaraya yara* kuralı gereğince *öç alma* hakkı doğmaktadır. Ölümelerde ise, bir aileden bir kişi başka bir aileden bir kişiyi öldürürse; öldürülen kabileden belirli bir kişi cinayet için bedel talep etme hakkına sahip

⁶ Ali Bardakoğlu, "Diyet", **TDVİA.**, C. 9, İstanbul, 1994, s.474.

⁷ Arnavutların hayatında büyük önemi olan Lek Dokakin'in pek çok farklı yazılış biçimi vardır. Biz bu çalışmamızda farklılıkları gidermek amacıyla Lek Dokakin şeklinde yazmayı tercih ettik.

⁸ Arnavutlar, yaşamın her alanıyla ilgili kuralları içeren örfi kanunlara sahipti. 1913 yılında Kosovalı Fransisken Shtjefën Gjergjovj tarafından yazıya geçirilen bu metinler 1929'da Gjergjovj, Sırp tarafından öldürüldükten sonra diğer Fransiskenler tarafından sistemleştirildi. Lek Dokakin (Kanuni i Lekë Dukagjinit) denilen bu örfi kanunlar İkinci Dünya Savaşı'na kadar uygulandı. Hatta, bölgede komünist rejimin yıkılmasından sonra yeniden rağbet görmeye başladı. (**Radikal gazetesi**, "Balkanlar'ın Teksas'ı", 21 Mayıs 2002; Arın, Bertan; Altuntaş, Gülsen: "Kanuni i Dukagjin ve Arnavut Gelenekleri", **Arnavutum.com.**, 24 Aralık 2008).

⁹ M. Edith Durham, **High Albania**, London, Publishers to the India Office, 1909, s.16; *Lek Dukagjini*'nin yazar kişinin adı olduğu sanılmaktadır. Bu kişinin kimliği hakkında farklı bilgiler verilmekle beraber, 1466'da papayı ziyaret etmiş olan İskender Bey'in çağdaşı bir kabile reisi olduğu konusunda bilgiler vardır. (Antonia Young, **Woman Who Become Men: Albanian Sworn Virgins**, New York, Berg Publishers, 2000, s.132); K. Süsheim, "Arnavutluk", **İ.A.**, C. 1, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1977, s.577.

¹⁰ Süsheim, **a.g.m.**, s.578

olur; bu kişiye de *kan sahibi/Zot Gjaket* denilirdi. Bu kişi kabilesinin ya da kendisinin şerefini kurtarmak ve karşı kabilenin şerefine leke sürmek için o kabileden birisini öldürebilirdi. Bu olaydan sonra da eylemini ilan ederdi¹¹. Bu katı kurallar dolayısıyla Arnavutlar aralarında kötü söz söylemekten kaçınırlardı. Çünkü kötü sözü kan temizlerdi. Herkes özellikle anne babalar kötü sözün getirebileceği sonuçları hatırlatarak söylenmemesi gerektiğini öğütlerle evlatlarına iyice anlatırlardı¹².

Arnavutlar arasındaki kan davaları Arnavutların Osmanlı egemenliğine girmesinden sonra da devam etmiştir. II. Abdülhamid devrinde bölgedeki diğer siyasi olaylar da dikkate alınınca bölge tamamen bir kargaşa ortamına dönüşmüştür. 1878'den sonra bölgedeki karışıklıkları önlemek için pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak bunların içinde en önemlisi hiç kuşkusuz kan davalarını önlemek için kurulan *Musalaha-i Dem Komisyonlarıdır*¹³.

Biz bu çalışmamızda Arnavutlar arasında kökleri yüzyıllarca geriye giden kan davaları ile Osmanlı Devleti'nin nasıl baş etmeye çalıştığı üzerinde durmak istiyoruz. Çalışmada iki yönlü bir sınırlandırma vardır. Bu sınırlandırmalardan birisi zaman, diğeri ise yerdir. Zaman sınırlaması gereğince sadece 1878-1912 yılları arasındaki kan davalarını önleme çalışmalarını; yer sınırlandırması gereğince de, Kosova'da meydana gelen olayları incelemeye çalışacağız. Ancak, kan davaları Arnavutlarla ilgili bir konu olduğundan bazen coğrafi alan/Kosova sınırlandırması doğal olarak dikkate alınmayacaktır. Yani Arnavutların geneli hakkında yapılan değerlendirmelerde doğal olarak bütün Arnavutların özelliklerinden bahsedeceğiz. Konu çerçevesini belirlemede bir başka sorun da Kosova kavramından anlaşılması gereken coğrafi bölge hakkındadır. Biz bu sorunu aşmak için de, 1878'den sonra Kosova'nın vilayet olmasından sonraki coğrafi yapısını dikkate aldık.

¹¹ Durham, a.g.e., s.37.

¹² Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara, TTK Basımevi, 1999, s.98.

¹³ Bundan sonra, *Musalaha-i Dem Komisyonları* yerine *Kan Barışı Komisyonları* denilecektir.

Kosova'da Kan Barışı Komisyonlarının Kurulmaları

19. yüzyılın son çeyreğine girerken Kosova, 1878'de Berlin Antlaşması'nın getirdiği sorunlar dolayısıyla karışık bir haldeydi. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlıların ağır bir yenilgiye maruz kalmaları, hesapta olmayan bazı yerlerin kaybedilmesini gündeme getirmişti. Bu durum Arnavutları rahatsız etmiş; Arnavut bağımsızlık hareketinin daha da güçlenmesine neden olmuştu¹⁴.

Bu sırada, Kosova'nın statüsü yeniden belirlenerek Üsküp, Piriştine, Senice, İpek, Taşlıca ve Prizren sancaklarından oluşan bir vilayet haline getirildi¹⁵. Bu vilayetin sâkinlerinin çoğunluğu Müslüman Arnavut ve

¹⁴ Berlin Antlaşması hükümlerine göre, Gusine ve Plava'nın Karadağ'a verilmesi üzerine ortaya çıkmıştı. Bu karara Arnavutlar itiraz ederek kendi güçleriyle buraları koruma yoluna gitmişlerdi. Bu süreçte Osmanlı Devleti Arnavutlara hak vermekle beraber anlaşma yaptığı devletlere de açıkça muhalefet edememişti. Anlaşma hükümlerine uyduğunu göstermek için de, bölgeye Ahmet Muhtar Paşa'nın komutasında göstermelik bir ordu gönderilmişti. 1881'de Arnavutların bağımsızlık peşinde koşmaya başladığını anlayan II. Abdülhamid, desteğini çekerek bölgede asayişin sağlanması için Derviş Paşa'yı görevlendirmişti. Derviş Paşa, yaptığı çalışmalarla otonom bir Arnavutluk peşinde koşan grupları dağıtmıştı. Bundan sonra padişah, Arnavutların gönülünü alarak imparatorluktan ayrılmalarını önlemek için çeşitli tedbirler almaya başlamıştır. (M. Münir Aktepe, "Kosova", İ.A., C. 6, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1977, s.875; Adem Ölmez, "Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004, s.48; Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk", **TDVİA**, C: 3, İstanbul, 1991, s.386). II. Abdülhamid, 1881'den itibaren Arnavut aşiret reisleri ve ileri gelen Arnavut ailelerine çeşitli tavizler ve iltimaslar vererek kendine bağlamaya çalıştı. Böylece, bölgede hem muhtariyet taraftarlarına hem de devlet otoritesini tanımak istemeyen mahalli eşraf ve ayanlara karşı mücadelede önemli bir kuvvet ve dayanak sağladı. Bu çalışmalarla sosyal güçler arasında devlet lehine bir denge meydana getirdi. Bu politika sonunda Kuzey Arnavutları padişaha ve hükümete hizmete hazır olduklarını gönüllü olarak askere yazılmakla gösterdiler. Arnavutların bu sadakatlarına karşılık II. Abdülhamid, *Maiyet Alayları*'nda Arnavut askerlerden özel bölükler oluşturdu. Ayrıca padişahın *Tüfenkçiler* adıyla hayli kuvvetli bir de özel muhafız teşkilatı vardı ki tamamen Arnavutlardan ve genellikle Arnavutluk'un en iyi ailelerine mensup askerlerden müteşekkildi. Arnavutlardan oluşturduğu özel muhafız alayının başına da yine bir Arnavut olan Tahir Paşa'yı getirdi. (Bayram Kodaman, **Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası**, İstanbul, Orkun Yayınevi, 1983, s.129). M. Münir Aktepe, II. Abdülhamid'in Arnavutları kazanma politikasının "okşama Politikası" olarak isimlendiriyor. Ne yazık ki padişahın bu politikası Arnavutları kazanmak için yetmemiş tahttan ayrılmaya kadar bir türlü olaylar bitmemiştir. (Aktepe, **a.g.m.**, s.875).

¹⁵ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C.VIII., Ankara, TTK Basımevi, 1983, s.337.

Türklerden oluşuyordu¹⁶. Kosova'nın nüfusu geçen asırlar içinde nüfus hareketleri neticesinde, Arnavutların artmasına neden olarak bölgede kan davalarını önemli bir konu haline gelmesine zemin hazırlamıştı¹⁷.

II. Abdülhamid saltanatının ilk yıllarından itibaren, bölgede sadece siyasi huzursuzluklarla değil aynı zamanda sosyal huzursuzluklarla yani kan davaları ile de uğraşmak zorunda kalmıştı. Kan davalarını önlemek için uyguladığı en önemli tedbirlerden birisi Kan Barışı Komisyonları'nın kuruluşuydu. Hiç kuşkusuz Kan Barışı Komisyonları II. Abdülhamid döneminde ortaya çıkmış yeni bir uygulama değildi. Daha önce de çeşitli araçlar vasıtasıyla kan davalarına son vermek için çabalar olmuştu. Hatta, Arnavut geleneklerine göre, kanlılar arasındaki ilişkileri düzeltmek için araçlar görev alırdı. Bunlar, din adamları olduğu gibi yaşlılardan oluşan bir heyet de olabilirdi¹⁸. Ancak, Berlin Antlaşması'ndan sonraki süreçte, bu çerçevedeki çalışmalar daha da arttı. Bu dönemde Kosova'ya atanan valileri en çok meşgul eden konu, kan davalarının nasıl önlenebileceği meselesiydi¹⁹.

¹⁶ 1860-1878 yılları arasında Kosova'da yaşayan Arnavut ve Türklerin sayısı 860.600 kişi ile nüfusun % 56'sını oluşturuyordu (Kemal H. Karpat, **Otoman Population (1830-1914)**, Wisconsin, The University of Wisconsin, 1985, s.56).

¹⁷ Osman Devleti, Kosova'da egemenlik kurduğu zaman, bölge Katolik Sırp ve Arnavutların meskun olduğu bir yerd. Bölgedeki Katolik Arnavutlar ve Sırlar 1649'da Venediklilerle ve 1689-1690'da da Avusturyalılarla işbirliği yapınca, Osmanlı Devleti yeni tedbirler almak zorunda kaldı. Bu tedbirler karşısında Peç, Prizren, Yakova ve Kosova civarındaki Hıristiyan nüfusun bir kısmı kitle halinde göç etti; kalanlar ise, Müslüman oldu. 1690'larda Sırların İpek, Kalkandelen ve Kosova vadilerini terk etmeleri üzerine, bölgede *mukataa sisteminin* uygulanmasının bir parçası olarak, Arnavutlar yerleştirildi. Böylece Kosova da Arnavutların meskûn bulunduğu yerlerden birisi haline geldi (Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk", **TDVİA**, C: 3, İstanbul, 1991, s.386-387).

¹⁸ Arın, **a.g.m.**, 24 Aralık 2008.

¹⁹ Kosova'ya vali olarak atanan kimselerden Müşir Recep Paşa'nın bölgede huzursuzlukları önlemek amacıyla yaptığı çalışmalar için bakınız: (Abdülnasır Yiner, Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842-1908), **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.76-104); Süleyman Külçe, **Osmanlı Tarihinde Arnavutluk**, Ticaret Basımevi, İzmir, 1944, s.277-288. II. Abdülhamid devrindeki Musalaha-i Dem komisyonlarının daha önceki dönemlerde de var olduğu muhakkaktır; ancak, bu dönemde bu komisyonların sayısının artırılarak daha da yaygınlaştırıldığı açıktır. Bununla birlikte Osmanlı Arşivinde yaptığımız çalışmalarda bu komisyonların kurulmasına dair ilk vesikanın tarihi 27 Ekim 1891 (23 Ra 1309)'du. Bu komisyonun Piriştine'de kurulduğunu görmekteyiz. (BOA., **Y.PRK.UM.**, 23/31, 23 Ra. 1309).

Kan davalarını sona erdirmek için Osmanlı döneminde kurulan heyetlerin tarihini Arnavutların Osmanlı egemenliğine girdiği 15. yüzyıla kadar götürmek mümkündür. Ancak 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar bölgedeki kan davalarını önlemek için yapılan çalışmaların devlet politikası şeklinde olmadığı, toplumun kendi mekanizmalarıyla sorunu çözmek için ürettiği heyetler olduğunu düşünmekteyiz. Buna karşılık II. Abdülhamid, Arnavutlar arasındaki bu sosyal sorunu bir devlet sorunu olarak ele alarak çözmeye çalışmıştır. Bu iddiamızı ispatlamak için konuyla ilgili belgelerin geneline bakmak yeterlidir. Bu konuyla ilgili yazışmalarda bölgede kurulan Kan Barışı Komisyonları'nın açılışı için padişahın izin istedikleri gibi²⁰, yaptıkları çalışmalardan memnun kaldıkları zaman da padişaha teşekkür etmişlerdir²¹. Ayrıca padişah da kendisine yöneltilen bu iltifatları cevapsız bırakmayarak bilmukabele teşekkürlerini ifade etmiştir²².

Bütün bu örnekler II. Abdülhamid döneminde Kan Barışı Komisyonları'nın halkın ileri gelenlerinin kurduğu sıradan aracı heyetlerden çok farklı olduğunu göstermektedir.

Komisyonların Çalışma Şekli ve Yetkileri

Padişah iradesi ile şekillenen bu komisyonların çalışma şekli ve yetkileri çok net değildi. Kan barışı komisyonlarının nasıl çalışacağı, yetkilerinin ne olduğu, nasıl hareket etmesi gerektiği, büyük ölçüde belirsizlik içindeydi²³. Bu belirsizliğin nedeni, büyük ihtimal konunun özelliğinden kaynaklanıyordu. Çünkü, yüzyıllardır devam eden köklü geleneklerin ürettiği çatışma miti, yerel

²⁰ 7 Ocak 1892'de Preşevo halkı, II. Abdülhamid'e Kan Barışı Komisyonu kurulmasına izin verdiği için teşekkür ediyorlardı (BOA., **Y.A.HUS.**, 255/18-1,2,3. 6 Cemaziyelahir 1309).

²¹ 6 Haziran 1892'de Prizren Kan Barışı Komisyonu üyeleri padişaha komisyon kurulmasına izin vermesi sonucunda olayların azalması ve asayişin sağlanmasından dolayı teşekkür ediyorlardı (BOA., **Y.PRK.KOM.**, 8/19, 11 Za 1309).

²² Padişah da bölgede başarı kazanan komisyon üyelerini taltif etmekten geri durmuyordu. 28 Mayıs 1892'de Prizren Kan Barışı Komisyonu üyelerini başarılı çalışmalarından dolayı taltif ediyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1954/97, 2 Za 1309; **DH.MKT.**, 1964/7, 25 Za 1309).

²³ 1 Ocak 1893 Cinayet Mahkemesinde kullanılmak üzere Dâhiliye Nezareti'nden Adliye ve Mezahip Nezareti'ne gönderilen bir tezkerede: bu komisyonların çalışmalarına dair yeni bir irade olmadığı, ancak 1889 (1304) yılında Tahir Paşa'nın İşkodra Valisi olduğu zaman gönderilen bir irade bulunduğu, bu irade de komisyonların çalışması hakkında bilgi verildiği belirtiliyordu (BOA., **DH.MKT.**, 2037/70, 12 Cemaziyelahir 1310).

özellikler dikkate alınmadan yok edilemezdi. Bundan dolayı II. Abdülhamid'in Kan Barışı Komisyonlarına kasıtlı olarak inisiyatif vererek onlara hareket etme imkânı sunduğunu düşünmekteyiz.

Bu temel gerçeğe rağmen, zaman zaman komisyonların nasıl çalışması gerektiğine dair talimatlar veriliyordu. Bu talimatlar da daha çok tavsiye niteliğindedi. Bu tavsiyelere göre; komisyon üyelerinin itimat edilen kişilerden seçilmesi, çalışmalar sırasında suistimallere izin verilmemesi, bölgede mevcut nizamın devamı için yerel hükümetin nezareti altında çalışılması, komisyonların bir fesat komitesine dönüşmemesi için, uygulamalarının yerel hükümetin denetimi altında olması, komisyona hükümetçe iki aza tayin edilmesi, azaların tümüne vali ve hâkim önünde yemin ettirilmesi, konunun halk tarafından bilinmesi için yerel ve İstanbul basınına ilan verilmesi isteniyordu²⁴. Ayrıca yerel adetler konusunda hassas olunması ve çalışmalarda yerel adetlere uyulması da vurgulanıyordu²⁵.

Bu prensipler her ne kadar bir yerdeki komisyon kuruluşuyla ilgili yazılmış ise de komisyonların genel çalışma biçimlerini anlamak açısından bize önemli ipuçları sunmaktadır. Buradaki prensiplerde dikkat çeken vurgulardan birisi, komisyonların yerel yöneticilerin otoritelerini tanımaları meselesi idi. Dahiliye Nezareti, bölgede yerel yöneticilerle komisyon başkan ve üyeleri arasında bir ikilik çıkmaması için bu ikazlarda bulunuyordu. Ayrıca, atanan kişilere vali ve hâkim önünde yemin ettirilmesi komisyon üyelerinin valilere karşı sorumlu olduğunu hatırlatacak bir uygulamaydı.

Bu belirlemelere ve ikazlara rağmen komisyon başkan ve üyeleri yetkilerinin nerede başlayıp nerede bittiği konusunda emin değildiler. Bu konuyla ilgili komisyonun yetkisinin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği, mahkûmları, tutukluluk hali devam edenleri ve mahkemeleri devam edenlerin bu kapsama girip girmediği gibi konular pek çok yazışmanın içeriğini

²⁴ Bu bilgilerle 19 Temmuz 1893 (7 Temmuz 1309)'de Sadarettin Dâhiliye Nezaretine gönderilen bir tezkerede Debre'de yeni oluşturulacak komisyonun nasıl çalışması gerektiği anlatılıyordu (BOA., **DH.MKT.**, 2037/70, 12 Cemaziyelahir 1310).

²⁵ 2 Temmuz 1893'de Manastır Valisi Faik'in Sadaret'e gönderdiği bir telgrafta, Kosova'dan bir talimatname talep edildiğini; ancak böyle bir talimatname olmadığını belirterek, kanlıları barıştırmak için irade-i seniyye çerçevesinde Dâhiliye Nezareti'nin 8 Ekim 1891 (26 Ağustos 1307) tarihli yazısı gereğince yerel adetlere göre hareket edilmesi gerektiğini söylemişti (BOA., **İrade Dahiliye**, 46-1-2, 1311 M 2).

oluşturuyordu²⁶. Bu çerçevedeki tartışmalara yazışmalara verilen cevaplarda bütün bu zikredilen konuların komisyonların görev alanı içerisine girdiği belirtiliyordu²⁷.

Komisyonların görev ve yetkileriyle ilgili bu belirsizliğin doğal bir sonucu olarak, diğer devlet kurumlarıyla yetki çatışmaları çıkmıştır²⁸. Yargı alanında çıkan çatışmalar, bunların en önemlileridir. Bu durum Kan Barışı Komisyonları tarafından görüşülerek barıştırılan bazı kişilerin yeniden yargılanmak üzere tutuklanması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durum devletin kurumlarına karşı saygıyı azalttığı gibi arada kalan insanların sıkıntı yaşamasına neden olmuştur²⁹. Bu konuda çatışmaların önünün alınabilmesi için bölgedeki resmi dairelere ve komisyonlara koordineli olarak çalışmaları tavsiye edilmiştir³⁰. Ancak yine de bu konudaki şikâyetlerin önü alınamamıştır.

Komisyonların çalışma şekliyle ilgili önemli bir konu da komisyonların askeri destek olarak güçlenmesi meselesidir. Aslında komisyonların işlerini yapabilmeleri için askeri desteğe ihtiyaç duymaları normal bir durumdu³¹.

²⁶ 1 Aralık 1891 tarihli bir tezkerede komisyonun görevlerinin kimlerle sınırlı olduğu; mahkûmlar, tutuklular ve mahkemeleri devam eden kişilerin komisyonların ilgi alanına girip girmediği soruluyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1896/3, 29 R. 1309). Ayrıca, 13 Ocak 1892'de İşkodra vilayetinden gönderilen başka bir soruda da bu yoldaki tereddütler ifade ediliyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1911/3, 13 C. 1309).

²⁷ 4 Şubat 1892'de bu çerçevedeki sorular cevaplandırılarak, mahkûmların bu komisyonların görev alanı içine alınmamasının doğru olmadığı, komisyonların bu konuda gerekeni yapması gerektiği belirtiliyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1919/49, 5 B. 1309).

²⁸ 16 Mayıs 1894 (4 Mayıs 1310) tarihli bir iradeye göre, görevleri kan davalarını barış yoluyla sona erdirmek olan komisyonların Nizamiye ve Şeriye mahkemelerinin de görev alanlarına girerek masum halka açıkça darb ve işkence yapması üzerine hemen ilgasına karar verildi (BOA., **DH.MKT.**, 246/15-1, 4 Mayıs 1310). Ancak, bu karar uygulanmadı ve yeniden komisyonlar kurulmasına devam edildi.

²⁹ Priştineli Tanasko adlı kişi 1 Nisan 1892 (3 N 1309) tarihli şikâyetinde, cinayet zanlısı olarak muhakeme olup berat eden kardeşi Yorgo'nun Kan Barışı Komisyonunca tekrar tutuklandığını iddia ediyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1938/73, 3 N 1309).

³⁰ Rumeli Vilayeti Müfettişliği'nden 17 Mart 1903 (4 Mart 1319)'te Sadaret'e gönderilen bir tezkere de bu konuyla ilgilidir. Bu tezkerede daha önce Kan Barışı Komisyonları tarafından görüşülen konuların yeniden Adliye tarafından görüşüldüğünden bahsediliyordu. Bu iki başlılık, zanlılar hakkında adaletsiz durumların ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Bu haksızlıkların giderilmesi için arada koordinasyonun sağlanması gerektiği belirtiliyordu³⁰.

³¹ 12 Kasım 1908'de Kosova Valisi, Prizren'de barışmaktan kaçınan kişiler hakkında yapılacak işler için mahallere gönderilecek Kan Barışı Komisyonu azalarına eşlik etmek üzere Sadaret'ten bir miktar asker görevlendirilmesi için izin istedi (BOA., **DH.MKT.**, 2655/88-1,2, 1326 L 17).

Doğal olarak başkan ve üyelere oluşan komisyonlar zaman zaman şiddetli çatışmaların merkezinde yer alabiliyordu. Kanlılar arasındaki sorunları çözerken durumdan memnun olmayanların şiddete başvurması komisyon üyelerini çatışmanın merkezine yerleştirebiliyordu³². Bazen komisyon, kanlılar arasındaki sorunları çözmek ve halka gözdağı vermek için buldukları meskun mahallin ortasından askeri birlikler geçiriyorlardı³³. Bütün bu kaygılardan dolayı Kan Barışı Komisyonları'nın görev yapmalarını kolaylaştırmak için askeri birlikler teşkil edilmişti³⁴.

Ancak, komisyonların askeri birliklerle desteklenmesi, gücünün daha da artmasına neden oldu. Böylece kan davalarını önlemek için kurulan komisyonlar bir güç merkezi haline geldi. Artık başına buyruk hareket etmek isteyen komisyonların başkan ve üyeleri bölgelerinde istedikleri her şeyi yapabiliyorlardı. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da halkın şikâyetleri artmaya başladı. İnsanlar, komisyonların kanun dışı uygulamalarının durdurulmasını istemeye başladılar³⁵. Komisyonlardan rahatsız olanlar bir araya gelerek çeteler kurup eşkıyalık yapmaya giriştiler³⁶.

Böylece sosyal huzursuzlukları önlemek amacıyla kurulan komisyonlar artık huzursuzluk üretmeye başladılar. Şikâyetçiler, komisyonların artık ömrünü

³² 22 Şubat 1892'de İpek'te mezar taşlarının kırılması üzerine çıkan ihtilaf olayıdır. Kilise'de komisyonun yaptırdığı yemin töreni sırasında olaylar çıkmış ve bu gelişme üzerine Üsküp ve Priştine'den yardımcı kuvvetler getirilmişti. Hatta bu olay bölgedeki Hıristiyan papazların Avusturya konsolosuna yanlış bilgi vermesinden dolayı Avrupa basınına yanlış yansımıştı (BOA., **DH.MKT.**, 25/32, 23 B. 1309).

³³ 1 Ocak 1892 tarihli başka bir olayda da Kan Barışı Komisyonları'nın daha güçlü görünerek başarılı olabilmesi için bir miktar süvarinin İpek sancağında dolaştırılması isteniyordu (BOA., **DH.MKT.**, 1909/24, 7 C. 1309).

³⁴ 23 Mart 1892'de Kan Barışı Komisyonu kararı ile Prizren'de iki zaptiye taburu teşkil edildi (BOA., **DH.MKT.**, 1936/16, 24 Ş. 1309).

³⁵ 28 Şubat 1909'da Abdullah zevcesi imzasıyla Prizren'den Kosova Vilayetine gönderilen bir telgrafta, Kan Barışı Komisyonları'nın görevlerinin kan davalarını barış yoluyla önlemek olduğu belirtilerek kanun dışı eylemlere meydan verilmemesi gerektiği şeklinde şikâyet dile getiriliyordu (BOA., **DH.MKT.**, 2760/33, 15 Şubat 1324).

³⁶ 22 Mart 1892'de Yakova kazası Kan Barışı Komisyonunun icraatlarından rahatsız olan bir grup, Blöke karyesi kalelerine kapanarak komisyonla mücadele etmeye başlamıştı. Bu bölgede alınan tedbirler sonucunda eşkiyalar etkisiz hale getirildi (BOA., **Y.PRK.ASK.**, 80/65, 23 Ş. 1309).

tamamladığını ve lağvedilmesi gerektiğini ifade ediyorlardı³⁷. Bu arada komisyonların aldığı kararlardan az da olsa memnun olanlar da vardı. Komisyonların kapatılmasına dair kararın bölgelerinde görülen son çatışma ve katil olaylarından dolayı uygulanmaması isteniyordu³⁸.

Komisyonlar Hakkında Şikâyetlerin Artması ve Tahkikat Yapılması

Komisyonlar hakkında sürekli şikâyetler gelmesi üzerine, Sadaret komisyonlar hakkında bir araştırma yaptırmaya karar verdi. Bu amaçla, Kosova Vali ve Komutanı İbrahim Ethem Paşa³⁹'dan 22 Ekim 1892'de komisyonlar hakkında bilgi istedi. Sadaret'in bu emrinde komisyonların kuruluşundan bu yana çok zaman geçtiği halde, neden amacına ulaşamadığı sorgulanıyordu.

İbrahim Ethem Paşa kendisine yöneltilen bu soru üzerine, Prizren, Priştine, İpek ve Yenipazar sancakları mutasarrıflıklarından konu hakkında bilgi istedi. Bu istek üzerine gelen cevaplarda; Yenipazar mutasarrıfı, Kan Barışı Komisyonu'nda kan davalarından başka hırsızlık ve adi suçlara dair konular da görüldüğünden bu komisyonların adliyenin yükünü hafiflettiği, kapatılması halinde adliyenin lüzumsuz şeylerle uğraşmak zorunda kalacağını belirtiyordu. İpek mutasarrıfı, kan davalarının sona erdiğini, sadece bazı ayrıntıların kaldığını söylerken, Yakova mutasarrıfı, kan davası güdenlerin büyük bir kısmının henüz barışmadığını, ayrıca Hıristiyanlar arasındaki kan davalarının da devam ettiğini kaydederek buradaki komisyonların bir iki ay daha devam etmesinde yarar olduğunu ifade ediyordu. Prizren mutasarrıfı, kan davalarında barış sağlanmış olduğunu, sadece barış bedellerinin taksitlerinin ödenmesinin kaldığını söyleyerek tekrar barışın bozulmaması için son taksidin de ödenmesi gerektiğini anlatıyordu. Priştine mutasarrıfı ise, Preşevo kazası dışındaki yerlerde Kan

³⁷ 12 Eylül 1893'de İşkodra, Kosova ve civar yerlerden kan gütme adedinin ortadan kaldırıldığı, katillerin nizamî mahkemelere tevdi edilmeleri gerektiği ve Kan Barışı Komisyonları'na lüzum olmadığına dair tezkereler geliyordu (BOA., DH.MKT., 2063/77, 2 Ra 1311; DH.MKT., 246/15, 3 Z 1311).

³⁸ Kosova Valisinin Dâhiliye Nezaretine gönderdiği bir tezkerede komisyonların kaldırılmasına dair 29 Temmuz 1893 (17 Temmuz 1309) tarihli bakanlık emrimamesinin Yenipazar sancağı ve kazalarında, burada çıkan son katil olaylarından dolayı uygulanmaması isteniyordu (BOA., DH.MKT., 97/38-1,3, 28 Ca 1311).

³⁹ 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nın komutanı Gazi Ethem Paşa'dır.

Barışı Komisyonları çalışmalarını sürdürdüğünü zikrederek bu komisyonların çalışmalarının adliye için zararlı değil faydalı olduğunu vurguluyordu⁴⁰.

Vali Ethem Paşa sancaklardan gelen bu değerlendirmelerden sonra kendi görüşünü şöyle ifade ediyordu: Bu komisyonlar her ne kadar kan davalarını önlemek için alınmış geçici bir tedbir olsa da, şu andaki uygulamada bu sınırları aşmış bulunmaktadır. *Nizamiye ve Şeriye Mahkemeleri*'nde görülmesi gereken bazı olaylar, düşmanlık nedeni olarak kabul edilerek bu komisyonların önüne getirilmeye başlanmıştır. Bu uygulama günden güne artarak hükümetin ve mahkemenin yapacağı işleri de yaparak hükümet içinde bir hükümet gibi davranmaya başlamıştır. Bu durum da yolsuzlukların artmasına, darp ve işkencelerin görülmesine ve adliyenin kanun çerçevesinde verdiği karar sürecinin zarar görmesine neden olmuştur.

Ethem Paşa, bu komisyonların üyelerinin bazılarının kendini beğenmiş ve kibirli insanlar olduğunu, onların bu özellikleriyle barıştırmak bir yana halk içinde kötü tesir bıraktıklarını söylüyordu⁴¹. Bütün bu tespitlerinden sonra da şu tavsiyelerde bulunuyordu: Bu komisyonlar hemen kapatılmamalıdır. İki üç ay gibi bir süre içinde kapatılmalıdır. Çünkü aniden komisyonların kapatılması bazı uygunsuz olayların meydana gelmesine neden olabileceği gibi, işlemleri henüz bitmemiş komisyonlar için de iyi olmayabileceğini söylüyordu⁴².

Heyet-i Vükela, 4 Aralık 1892 tarihinde aldığı bir kararla, Kosova'daki Kan Barışı Komisyonları'nın eski kan davalarını Barışçı yöntemlerle sona erdirmeyi hedefleyen geçici bir tedbir olduğunu, ancak bu komisyonların zaman

⁴⁰ BOA., Y.A.RES., 62/17/3-1, 31 Ekim 1892 (19 Teşrinievvel 1308).

⁴¹ Bütün bunların yanında padişah sorunların içinden nasıl çıkabileceği konusunda tereddüte düşüyordu. Bu nedenle komisyonların ilgasına dair verdiği irade de uygulanamadı. II. Abdülhamid, komisyonlar hakkında tereddütlerini yenebilmek için bölgede valilik yapmış tecrübeli asker Gazi Ethem Paşa'dan bir rapor istedi. Bunun üzerine Gazi Ethem Paşa Arnavutlar hakkında 13 Temmuz 1898 tarihli bir layiha hazırladı. Bu layihada Gazi Ethem Paşa: Kosova'da en fazla ıslaha muhtaç olan yerlerin Prizren, Lom, İpek, Yakova, Ragova, Gusine ve Plava olduğunu, dağlık bölgelerde yaşayan Arnavutların en büyük zaaflarının kan davaları olduğunu, bunları ıslah etmek için heyetler kurulması gerektiğini, güzellikle yola gelmeyenler üzerine askeri tedbirlere gidilmesini, Arnavutlar silahlarına çok değer verdiğinden ellerinden silahları toplamak yerine barışın tesis edilmesiyle silahların işe yaramaz hale getirilmesini, yol ve karakolların yaygınlaştırılmasını ve sorunların çözümü için eğitimin yaygınlaştırılması gerektiğini vurguladı (Ölmez, a.g.t., s.199-201).

⁴² BOA., Y.A.RES., 62/17-4.

içerisinde kendi yetkilerinin sınırlarının açtıklarını, hatta halka karşı kötü davranışlarda bulunmaya başladıklarını belirterek bu komisyonların kaldırılacağıın ilan edilmesini kabul etti. Bu arada ellerinde yapılacak işleri olanlar için de Mart 1893'e⁴³ kadar zaman verilmesini istiyordu⁴⁴.

Bu arada komisyonların lağvına dair alınan kararlara rağmen 8 Eylül 1898'de Mitroviçe ve Vuçitrin ve Priştine ve Preşova ve Orhaniye ilçelerinde Kan Barışı Komisyonları hala görev yapıyorlardı. Yani komisyonlar kapatılamamıştı⁴⁵.

Görüldüğü gibi II. Abdülhamid döneminde Kosova'da asayişli sağlamak için yapılan bütün gayretlere rağmen istenilen sonuç alınmadı. Üstelik sosyal sıkıntıları gidereceği düşünülen Kan Barışı Komisyonları bile istismar edildi ve bir asayiş sorunu haline geldi. Bu karışık ortamda Zeynel, Beşer Bey, Bayram Tsur gibi zorbarlar yetişti. II. Abdülhamid'in son yıllarında İsa Bulatin'den izinsiz Arnavutluk'ta hiçbir şey yapılamaz hale geldi⁴⁶.

Genel Af İlanı ve Kan Diyetinin Devlet Tarafından Ödenmesi

II. Abdülhamid döneminden sonra da kan davalarıyla uğraşmıştır. Sultan Reşat döneminde bölgedeki huzursuzlukların daha da artması üzerine köklü tedbirler alma yoluna gidildi. Bu tedbirlerin önemlilerinden birisi suçlular hakkında genel af ilan edilmesidir. 17 Haziran 1911 (18 Cemaziyelahir 1329/3 Haziran 1327)'de Kosova, Manastır ve İşkodra gibi vilayetlerde karışıklık çıkarıcıları hakkında genel af ilan edilerek bölgedeki huzursuzluklar giderilmeye çalışıldı⁴⁷.

Daha sonra çıkarılan başka bir geçici kanunla, af ilan edilen vilayetlerin halkı arasında kan davalarından ortaya çıkan diyetlerin hükümetçe ödenmesine karar verildi. Bunun için 30.000 lira tahsis edildi. Bu geçici kanuna göre, bu para kan davalarından dolayı borçlu olduğu halde borcunu ödeyemeyecek

⁴³ Rumi takvimle 1309 olduğuna göre, Teşrinisani 1308'den 1309 başlarına kadar yaklaşık üç ay olduğu görülür. 1309 başları miladi takvimle Mart 1893'e karşılık gelmektedir.

⁴⁴ BOA., Y.A.RES., 62/17-1,2, 14 Cemaziyelevvel 1310/22 Teşrinisani 1308.

⁴⁵ BOA., Y.PRK.ASK., 143/82, 21 R. 1316.

⁴⁶ Süsheim, a.g.e., s.590.

⁴⁷ **Düstur**: Tertib-i Sani, C.4, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1331, s.114-115.

durumda olanlar için bir defaya mahsus olmak üzere tahsis edildi. Tahsis edilen para özel bir komisyon tarafından özel bir talimat çerçevesinde dağıtıldı. Bu geçici kanunun uygulaması sorumluluğu da Dâhiliye Nezareti'ne verildi⁴⁸. Osmanlı Devleti bu uygulama ile aşiretler arasındaki kavgalara kalıcı bir çözüm getirmek istiyordu. Komisyonlar tarafından diyete mecbur edildiği halde bu parayı ödeyecek gücü olmayan kişilerin yeniden karışıklık çıkarmalarını önlemek için böyle bir uygulama yoluna gidildi. Bu da karışıklıkların bir süre hızının düşürülmesine, karışıklıkların geniş boyutlara ulaştırılmamasına neden oldu⁴⁹.

Çıkarılan aflan da yeterince sonuç alınamayınca kan davalarının kökünü kazımak için yeni arayışlar içine girildi. Arnavutlar arasında bir türlü bitirilemeyen kan davalarını sona erdirmek için 7 Şubat 1912 (18 Safer 1330)'de Dâhiliye Nezareti geçici bir kanun önerdi⁵⁰. 11 Şubat 1912'de Meclis-i Vükela'da kabul edilen bu kanunla artık kan davalarının kökü kazınmak isteniyordu. Bu konuda her şey düşünülerek beş maddelik bir metin hazırlandı⁵¹.

Bu kanuna göre, Arnavutlar arasındaki kan davalarını bitirmek amacıyla kurulan Kan Barışı Komisyonları tarafından davet edilen kişiler gelmezse, zabıta tarafından zor kullanılarak getirilecekti (madde 1). Aralarında kan düşmanlığı bulunanlardan barışmaya yanaşmayıp oç alma (ahz-ı sar) düşüncesinde ısrar edenler yakalanarak barışı kabul edinceye kadar zabıta nezareti gözetiminde tutulacaktı. Bu durumdaki kişiler gerekli görülürse başka bir vilayette de bulundurulabilecekti. Diyet, şer'i sınırları aşmamak şartıyla suçun özelliği ve suçlunun kimliği ve gücüne göre ilgili tarafa gelenekler çerçevesinde belirlenecekti (madde 2). Kan Barışı Komisyonları'nca aralarındaki düşmanlık sona erdirilip belirli bir diyetle sonuçlandırılan (besaya rabt olunan) olaylarda, sözünden dönenler ikinci maddede belirtildiği gibi diyetin tezyidine karar verildiği gibi işledikleri suçun cezasını çekmeleri için adliyeye getirilecekti (madde 3). Kan Barışı Komisyonları tarafından şer'i

⁴⁸ **Düstur**, Tertib-i Sani, C.3, Dersaadet Matbaa-i Osmaniye, 1330, s.626-627; Süssheim, **a.g.m.**, s.590.

⁴⁹ Bayram Kodaman, **Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası**, İstanbul, Orkun Yayınevi, 1983, s.129.

⁵⁰ BOA., **İ.MMS.**, 45, 1330 S 24-2.

⁵¹ BOA., **İ.MMS.**, 45, 1330 S 24-3.

sınırlar içinde belirlenen diyetler güçleri olduğu halde ödenmezse, bu kişilerin borçları taşınır ve taşınmaz mallarından mahkeme kararına gerek olmadan icra daireleri vasıtasıyla tahsil edilecekti (madde 4). Barışa yanaşmayarak öç alma düşüncesinde devam edenlerle yemin ettikleri halde sözlerinden dönerek yeniden suç işleyip kaçanları gizleyenler hakkında, gerekli kanunî muamele adliye tarafından yapılacaktı (madde 5). Bu kanunun uygulanmasından Dâhiliye ve Adliye Nezaretleri sorumlu olacaktı. Padişah, bu kanunu Meclis-i Umumi toplandığında kanun şeklinde teklif olunmak üzere geçici olarak icraya konulmasını 13 Şubat 1912 (24 Safer 1330)'de kabul etti⁵².

Bütün bu tedbirlere rağmen Kosova'da kan davalarını sona erdirmek mümkün olmadı. Alınan tedbirlerle yavaşlama eğilimine giren karışıklıklar yeniden başlıyordu. Ülkenin iç ve dış buhranlarla kaynadığı bir dönemde olayların bitmemesi çaresiz olarak Kan Barışı Komisyonları'nın yeniden kurulmasına neden oldu. Kosova vilayetinde bir süre sükûnet sağlandıktan sonra, 21 Eylül 1912 (9 Şevval 1330 8 Eylül 1327)'de yeniden Kan Barışı Komisyonları kurulması hakkında irade çıktı. Kosova vilayetinde mutasarrıf ve kaymakamların başkanlıkları altında olmak üzere açıldığı güne kadar katl, kavga, tecavüz gibi olaylara karışmış olanları yemekli toplantılarla barıştırmak üzere bu komisyonlar kuruldu. Ayrıca hükümetçe yapılacak çalışmalar sonunda cinayet erbabı acilen adliyeye teslim edilecekti. Bu kanunun icrasını Adliye ve Dâhiliye Nezaretleri yürütecekti⁵³.

Buradan da anlaşılacağı gibi alınan bütün tedbirlere rağmen kan davaları bir türlü bitirilemiyordu. Resmi hizmetinin bir kısmını bölgede yapan Tahsin Uzer'e göre, bölgede kan davalarının bir türlü bitirilememesinin en önemli nedeni, alınan tedbirlerin yetersizliği idi. Uzer'e göre, dağıtılan küçük paralar ve birkaç günlük hapisle bu sorunun çözülmesi mümkün değildi. Nihai sonuç alabilmek için İngiltere'de olduğu gibi ağır para ve hapis cezası verilmeliydi⁵⁴.

⁵² BOA., İ.MMS., 45, 1330 S 24-4; **Düstur**: Tertib-i Sani, C.3, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1330, s.625, Takvim-i Vekayi'de neşir ve ilanı: 5 Rebiülevvel 1330 11 Şubat 1327 Numara 1014.

⁵³ **Düstur**: Tertib-i Sani, C.3, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1330, s.630, Takvimi-i Vekayi ile neşir ü ilanı: 17 Şevval 1330 16 Eylül 1327 Numara: 1241.

⁵⁴ Tahsin Uzer, **Makedonya Eşkiyahk Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi**, Ankara, TTK Basımevi, 1999, s.98.

Sonuç

Arnavutlar arasında yüzyıllardan beri devam eden kan davaları, Arnavutların Osmanlı egemenliğinde yaşadığı dönemlerde de görüldü. II. Abdülhamid devrinde, Arnavutlarla ilgili siyasi olayların da etkisiyle bölgedeki sosyal huzursuzluk arttı. Padişah bu huzursuzlukları azaltmak için Arnavutların yaşadığı yerlerden birisi olan Kosova'da kan davalarını önlemek için Kan Barışı Komisyonları kurdu.

Kan Barışı Komisyonları'nın çalışma biçimi ve yetkileri çok somut olarak belirlenmemiş olsa da bu heyetler yerel değerleri de dikkate alarak bölgede asayiş sağlamaya çalıştılar. Komisyonlar çalışmalarını sürdürürken askeri birliklere ihtiyaç duymaları ve kendilerini askeri olarak da güçlendirmeleri bu komisyonları bölgede önemli güç merkezi haline getirdi.

Böylece, kan davalarını önlemek amacıyla kurulan komisyonlar halkın üzerine uyguladıkları baskı ve zulümlerle kapatılması istenen kurumlar haline geldi. II. Abdülhamid bu durum kendisine yansımından sonra, komisyonları lağvetme kararı vermesine rağmen bu kararını bir türlü uygulayamadı. Çünkü bölgedeki huzursuzluk bir türlü bitmiyordu.

II. Abdülhamid'den sonra da komisyonlar varlığını sürdürdü. II. Meşrutiyet hükümetleri döneminde, Arnavutlar arasında gelişen hassas durumlar nedeniyle bölgedeki kan davalarını önlemek için köklü tedbirler alma yoluna gidildi. Af ve diyet uygulamaları ile kan davalarına son verilmek istendi. Ancak bütün bu çabalara rağmen Kosova'da kan davaları önlenemedi. Dolayısıyla bölgenin Osmanlı egemenliğinden çıkığı 1912 tarihine kadar kan davaları devam etti.

BİBLİYOGRAFYA

- Aktepe, M. Münir: "Kosova", **İ.A. C. 6**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1977, s.869-876.
- Arın, Bertan; Altuntaş, Gülsen: "Kanuni i Dukagjin ve Arnavut Gelenekleri", **Arnavutum.com.**, 24 Aralık 2008.
- Bardakoğlu, Ali: "Diyet", **TDVİA, C: 9**, İstanbul, 1994, s.473-479.
- Bilge, Mustafa L.: "Arnavutluk", **TDVİA, C: 3**, İstanbul, 1991, s.383-390.

- Dağcı, Şamil: "Kıyas", **TDVİA**, C: 25, İstanbul, 2002, s.488-495.
- Durham, M. Edith: **High Albania**, London, Publishers to the India Office, 1909.
- Düstur**, Tertib-i Sani, C.III, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1330.
- Düstur**, Tertib-i Sani, C.IV, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1331.
- Griffiths, J. Gwyn: **The Divine Verdict, a Study of Divine Judgement in the Ancient Religions**, Swansea, Brill, 1989.
- Karal, Enver Ziya: **Osmanlı Tarihi**, C.VIII., Ankara, TTK Basımevi, 1983.
- Karpat, Kemal H.: **Ottoman Population (1830-1914)**, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1985.
- Kodaman, Bayram: **Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası**, İstanbul, Orkun Yayınevi, 1983.
- Külçe, Süleyman: **Osmanlı Tarihinde Arnavutluk**, İzmir, Ticâret Basımevi, 1944.
- Marcel, Rouseled: **Adalet Tarihi**, Çev.: Adnan Cemgil, İstanbul, 1963.
- Ölmez, Adem: "Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.
- Pakalın, Mehmet Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.III., İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Süsheim, K.: "Arnavutluk", **İ.A.**, C. 1, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1977, s.573-592.
- Uçarol, Rifat: **Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919) Askeri ve Siyasi Hayatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989.
- Uzer, Tahsin: **Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi**, Ankara, TTK Basımevi, 1999, s.98.
- Yiner, Abdülhasır: Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842-1908), **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Young, Antonia: **Woman Who Become Men: Albanian Sworn Virgins**, New York, Berg Publishers, 2000.
- BOA: **Y.PRK.UM**, 23/31; **DH.MKT**, 97/38, 2063/77, 246/15, 669/18, 2655/88, 2760/33, 1896/3, 1911/3, 1919/49, 25/32, 1909/24, 1936/16, 1964/7, 1954/97, 1938/73, 2037/70; **Y.PRK.ASK**, 80/65, 143/82; **Y.A.HUS**, 255/18; **Y.PRK.KOM.**, 8/19; **Y.ASK.RES.**, 62/17; **İrade Dahiliye**, 46; **İ.MMS.**, 45.

ÖZET

**OSMANLI DEVLETİ'NİN KOSOVA'DA
KAN DAVALARINI ÖNLEME ÇALIŞMALARI (1878-1912)**

Kosova, 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin bir parçası idi. Bütün Arnavutlarda olduğu gibi, burada yaşayan Arnavutlar arasında da kan davaları görülmüyordu. 19. yüzyılın son çeyreğinde, Osmanlı padişahı II. Abdülhamid, bölgede huzur ve güvenliği sağlamak için çeşitli tedbirler aldı. Bu tedbirlerin önemlilerinden birisi de Kan Barışı Komisyonları'ydı. Padişah, bu komisyonlar aracılığıyla bölgedeki kan davalarına son vermeye çalıştı; fakat başarılı olamadı. Kan davalarına karşı mücadele Sultan Reşad döneminde de devam etti. Kosova Osmanlı egemenliğinden çıktığı zaman, kan davaları hâlâ devam ediyordu.

Anahtar Kelimeler: Arnavutlar, Kosova, Kan Davaları, Kan Barışı Komisyonları (Musalâha-i Dem Komisyonları), II. Abdülhamid.